

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію

Крюкова Андрія Володимировича

“Польська аграрна колонізація в Галичині (1919-1939)”,

представлену на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук за

спеціальністю 07.00.02 – Всесвітня історія

Міжвоєнна Польща була переважно аграрною країною, де 75 % населення проживало у сільській місцевості. Приблизно половина її земельних ресурсів належала великим господарства площею понад 100 га. На противагу їм існувало 1,1 млн. господарств з наділами до 2 га. Як наслідок, польська влада була змушена реформувати село і спрямувати його на шлях капіталістичного розвитку. Однак, у випадку Західної України загалом і Східної Галичини зокрема, аграрні перетворення на селі стали складовою частиною національної політики Польщі, спрямованої на асиміляцію українців та інших національних меншин. Під цим кутом зору, звернення дисертанта до вивчення польської аграрної колонізації в Галичині є цілком виправданим, а сама тема відзначається науковою новизною, актуальністю і суспільною значимістю. Зрештою, дисертація А.В. Крюкова є спробою доповнити тематично споріднені їй роботи і виокремити особливості, перебіг та значення аграрної реформи на галицьких землях.

Передусім варто наголосити, що у дисертації виділено три знакових проблеми, а саме: формування колонізаційної політики Польської держави; реалізація польської аграрної колонізації в Галичині; антиосадницька боротьба українців Галичини. Імпонує, що при їхньому висвітленні дисертант використав не вибіркового, а комплексний підхід. Заслуговує уваги його спроба показати еволюцію аграрного законодавства Польщі. Можна

також погодитися із запропонованими хронологічними рамками роботи, оскільки вони становлять чітко окреслений період. Певне застереження необхідно висловити щодо географічних меж роботи, бо у її тексті йдеться про українську частину Галичини, тобто Східну Галичину (с. 5). У відступі про наукову новизну роботи дисертант вказує, що йому вдалося вдосконалити кількісні показники переселенців Галичини (с.6). Нам це твердження не зрозуміле, бо як можна вдосконалювати статистичні дані.

Загалом можна погодитися із структурою дисертаційної роботи в основу якої покладено проблемно-хронологічний принцип. Вона дала змогу авторові окреслити головні напрями дослідження, простежити логіку польської влади щодо реалізації програмних положень аграрної політики. Правда, окремі формулювання розділів і параграфів, на нашу думку, вимагають уточнення. Так, наприклад, другий розділ роботи має назву “Формування колонізаційної політики Польщі” (с.2). Такої політики не було. Те що поляки називали осадні колоніями, а осадників колоністами це впливає з їхнього лексикону, бо так вони називали навіть емігрантів у країнах Латинської Америки. Отож цей розділ, на наше переконання, мав би бути поданий у наступній редакції “Організаційні засади аграрної політики Польщі”. Зрештою, у дисертації про це і йдеться. Крім цього, у мене склалося враження, що нашому дисертантові дуже до вподоби слово “контекст”. Так, наприклад, параграф 4.2. у нього має назву “Аграрна колонізація Галичини в контексті парламентської діяльності українських послів і сенаторів у Другій Речі Посполитій”. Чи не правильніше було б сказати “Аграрна політика польської влади у Східній Галичині в діяльності Української парламентської репрезентації”. Крім цього, дисертант дуже часто вживає термін Друга Річ Посполита. Держави під такою назвою не було. Так її називають здебільшого у публіцистичних творах, а не у наукових дослідженнях. Він також послуговується терміном західноукраїнські землі, але це поняття правильно застосовувати до українських земель у складі Австро-Угорщини, бо для міжвоєнного двадцятиліття усталений термін “Західна Україна”.

Зміст дисертаційної роботи, зокрема її історіографічна частина засвідчують про глибоку обізнаність автора зі станом наукової розробки проблеми. Тут вдало виокремлено характерні особливості вітчизняної, польської та української діаспорної історіографії. Правда, історіографічний аналіз у окремих відступах виглядає доволі фрагментарним і нагадує бібліографію, а характеристика деяких видань іноді подібна на анотації до книжок (с.8-33). Трапляються у цьому параграфі і курйозні висловлювання. Так, наприклад, на с. 11 він пише “Спільним для цих студій є трагічне зображення соціально-економічного становища західноукраїнського та західнобілоруського села, показуючи, що воно зазнавало жорсткого гноблення з боку польських поміщиків в економічній, політичній, культурній сферах”.

Дисертаційне дослідження відзначається солідною джерельною базою. Особливо слід звернути увагу на широке залучення дисертантом раніше не опублікованих архівних матеріалів. Загалом у роботі використані документи п'яти архівів у тому числі значна кількість документів з Архіву нових актів у Варшаві. Без сумніву, позитивне враження справляє величезна кількість використаних для написання роботи архівних фондів. Вони представлені матеріалами, що стосуються офіційних органів влади – центральних державних інституцій, які власне і впливали на формування аграрної політики держави. Хочу також зауважити, що стосовно джерел дисертант чомусь аналізує їх за місцем зберігання, як це зрештою робить більшість здобувачів, а ми переконані, що їх необхідно характеризувати за видами, тобто із усього документального масиву виокремити законодавчі акти, діловодну документацію, приватні акти, статистичні джерела, документи особистого походження тощо. Бо яка різниця, де ці документи лежать (параграф 1.2).

Значно доповнюють джерельну частину роботи опубліковані документи та мемуари, а також статистичні збірники і преса. До цього треба

додати, що аналізуючи джерела дисертант іноді їх просто перераховує, як у випадку з періодичними виданнями (с.39-40). В цілому, необхідно відзначити сумлінність дисертанта у опрацюванні опублікованих джерел та мемуарної літератури.

Варто наголосити, що характеризуючи законодавчу базу аграрної політики Польщі, дисертант доволі фахово аналізує основоположні документи та підзаконні акти прийняті польським сеймом та урядом. Правда, він іноді, напевне через неуважність, допускається помилок, називаючи комасацію, камасацією (с. 79). Також ним вказано, що упродовж міжвоєнного періоду в II Речі Посполитій тричі змінювався устрій, тричі змінювалася конституція (с.84). Нам відомо, що у Польщі, розглядуваного часу було дві конституції – березнева і квітнева. Він також неправильно вказує назви міст, де були концентраційні табори вояків армії УНР – Шипюрно – правильно – Щипйорно. У іншому випадку – Ланкоронський (с. 92) пакт – правильно Ланцкоронський пакт тощо. Інша справа, концепції аграрної політики політичних партій та громадських організацій. Ця позиція висвітлена здобувачем по-новому із залучення маловідомих архівних документів. Він доходить переконливого висновку, що попри політичні суперечності та різні ідеологічні орієнтири, польський політикум був одностайним у плані асиміляції українців, євреїв, німців та інших народів, бо йшлося про зміцнення становища поляків (*polskiego stanu posiadania*) у Східній Галичині (параграф 2.2).

Загалом, варто наголосити, що серцевину дисертаційної роботи А.В. Крюкова становить аграрна політика польської влади. Абсолютно логічно, що дисертант охарактеризував її організаційне та нормативно-правове тло. Він доволі вміло зробив наголос на регіональних особливостях військового та цивільного осадництва у Східній Галичині. Попри те, нам вдалося зауважити окремі неточності, зокрема він часто плутає поняття гміна і громада, але вони тотожні. Також Ф. Славой-Складковський у нього є міністром закордонних справ, яким він ніколи не був, бо про час який

йдеться у дисертації він міністр внутрішніх справ (при цьому він – Ф. Славой-Складовський). Станіславівщина тут у нього стала Станіславщиною (с. 155). Івано-Франківськ був Станіславом у австрійські часи, а у міжвоєнній Польщі він Станіславів. Також дисертант допускається інших неточностей, а саме: на сторінці 142 він пише, що “[..]з приходом до влади Ю. Пілсудського в 1926 р. і утворення режиму “санації” в Польщі центр ваги в аграрній політиці перемістився на упорядкування селянського землекористування”. Напевне необхідно було вказати, що у листопаді 1926 р. Ю. Пілсудський став Головою Ради міністрів.

Антиосадницька боротьба українців Східної Галичини у дисертації розкрита на належному науковому рівні. При цьому, автор доволі уміло виокремив аграрне питання у діяльності українських політичних партій та громадських організацій. Він також переконливо довів, що воно займало чільне місце у політичних дебатах з владою українських послів і сенаторів польського сейму (розділ 4,2). Разом з тим, необхідно вказати, що окремі положення розділу носять описовий характер. Також мають місце повторення деяких відступів.

В цілому, робота відзначається науковим і логічним стилем викладу матеріалу, можна погодитися з висновками дисертанта, які зроблені на основі значного фактологічного матеріалу, є самостійними і аргументованими. Щодо висловлених побажань, то вони суттєво не впливають на загальний високий науковий рівень дисертації. Подана до захисту робота є доказом його зрілості як науковця, результатом науково-пошукової роботи і має самостійний та завершений у науковому плані характер. Змістовне, переважно на новому архівному матеріалі висвітлення вузлових питань теми, зроблені узагальнення і висновки підтверджують значний особистий внесок дисертанта в розробку наукових результатів і має суттєве значення для більш повного і об’єктивного дослідження місця та ролі аграрної реформи у Польщі міжвоєнного двадцятиліття.

Основні положення та висновки дисертації знайшли відображення у семи статтях опублікованих у фахових виданнях та одинадцяти публікаціях, які додатково відображають результати роботи. Зміст автореферату кандидатської дисертації відповідає змісту наукового дослідження.

Вище сказане дає підстави стверджувати, що дисертаційна робота А. В. Крюкова “Польська аграрна колонізація в Галичині (1919-1939 рр.)” відповідає встановленим вимогам, а її автор заслуговує присвоєння наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.02 – Всесвітня історія.

Завідувач

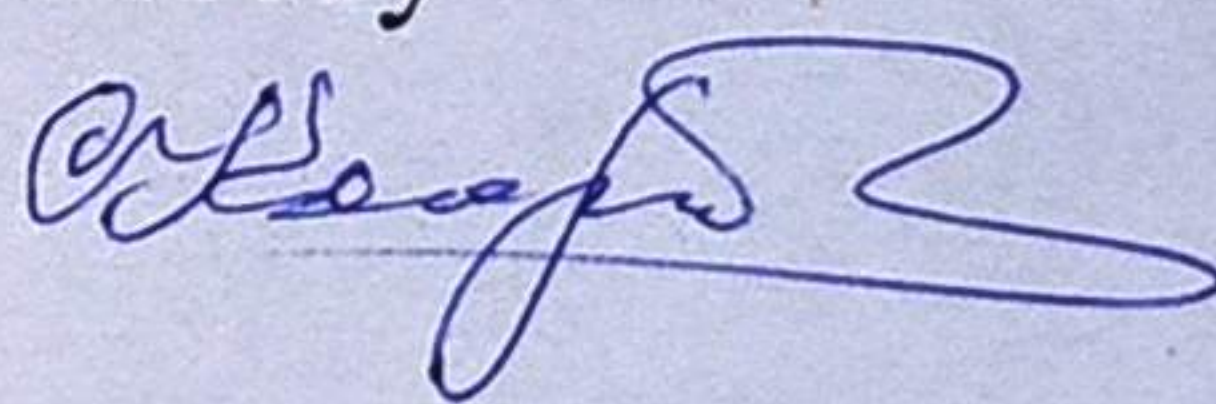
кафедри нової та новітньої історії

зарубіжних країн

Львівського національного університету

імені Івана Франка

доктор історичних наук, професор

С.П.Качараба

Підпис завідувача кафедри нової та новітньої історії зарубіжних країн, доктора історичних наук, професора С.П.Качараби стверджую:

Вчений секретар Львівського національного університету

Імені Івана Франка, доцент

О.С. Грабовецька

